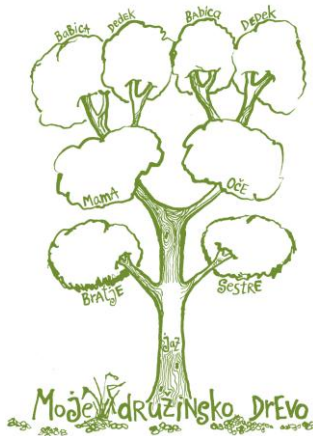

NALOGA 4102B

TEMELJNI DEJAVNIKI RAZVOJA - 2

ZAKAJ SMO TAKŠNI, KOT SMO?

1. Razvoj večine osebnostnih značilnosti je odvisen od zapletenih kombinacij dednih in okoljskih dejavnikov. Dednost in okolje kot dejavnika razvoja sta med seboj tesno povezana in prepletena na različne načine.
 - A. Napiši nekaj primerov prepletanja vplivov okolja in dednosti.

2. Otroci sami začnejo z odraščanjem vedno bolj aktivno vplivati na okolje, tako da izbirajo in ustvarjajo okoliščine, ki so v skladu z njihovo genetsko zasnovo.
 - A. Napiši primer lastne izbire dejavnosti (na primer izbira športa, s katerim se ukvarjaš, igranje inštrumenta, ukvarjanje z glasbo, sodelovanje v dramskem krožku, ples ...) , ki je po tvojem mnenju v skladu s tvojimi prirojenimi zmožnostmi.
 - B. Se spomniš še kakšne svoje življenjske odločitve, s katero si »aktivno vplival na svoje okolje«?
 - C. Preberi odlomek iz knjige Vzgoja staršev avtorice Irene Duše Draž in na osnovi znanja, ki si ga pridobil, navedi nekaj argumentov za to, da otroci niso »stoodstotno domač proizvod«.

Proti staršem se torej ni treba boriti. Treba jim je pomagati. Pomagati, da bodo videli stvar v naši luči, da jim bo postalo jasno, da igramo v isti ekipi. Preden se lotite te precej zahtevne naloge, je dobro poznati nekaj dejstev. Predvsem to, da vsaka prepoved, upiranje z vsemi štirimi ali smrtno resna tišina pri starših prej kot jezo, odločnost in vsevednost predstavljajo negotovost in bojazen, da bi kaj zamočili. Ker vejo, da morajo biti opora svojim otrokom, si starši v trenutkih šibkosti skoraj brez izjeme nadenejo vsemogočni izraz in upajo, da ne bo nihče opazil, kaj se skriva pod njim. Starši so v bistvu ene take reve. Kar naprej jih je strah. Vejo, da so otroci mešanica njihovih genov in njihove vzgoje, se pravi stoodstotno domač proizvod, in če kaj ne dela, kot bi bilo treba, ne krivijo izdelka, ampak sami sebe. Po drugi strani so ugotovili, da so svojo nalogo do zdaj očitno opravljali odlično, glede na to, kako kvaliteten zarod so vzredili. In potem jih je še bolj strah, da bodo pokvarili kaj za nazaj (Draž, 2010).

3. Psihologij proučujejo vplive dednosti in okolja z različnimi vrstami raziskav sorodniških parov, katerih stopnja genetske podobnosti nam je znana.

B. Napiši odstotke genetske podobnosti med:

- staršem in otrokom
- dvojajčnima dvojčkoma
- enojajčnima dvojčkoma
- starimi starši in vnuki.

C. Pomembna vrsta raziskav sorodniških parov so raziskave dvojčkov. Preučite besedilo v učbeniku in pogledajte posnetek na stari YouTube ter napišite, do kakšnih zaključkov lahko pridejo raziskovalci s primerjavo enojajčnih dvojčkov, ki so bili po rojstvu ločeni in s primerjavo enojajčnih dvojčkov z dvojajčnimi dvojčki istega spola.

4. Izsledki raziskav, ki ugotavljajo relativni prispevek genetskih in okoljskih dejavnikov k individualnim razlikam v vedenju ljudi, so v javnosti pogosto napačno razumljeni. V strokovni literaturi lahko npr. preberemo, da znaša ocena vpliva dedljivosti za inteligentnost pri otrocih 50%, kar pa ne pomeni, da je inteligentnost posameznega otroka 50 % odvisna od dednosti in 50% odvisna od okolja.

A. Opredeli pojem dedljivost.

B. Napišite, pri katerih osebnostnih lastnostih so ocene dedljivosti visoke in pri katerih nizke.

C. Premislite in napišite, zakaj se ocene dedljivosti za inteligentnost s starostjo posameznika zvišujejo.

5. Preberite spodnje besedilo in odgovorite na vprašanja.

Avtorji vedenjsko genetskih raziskav ugotavljajo, da se družinska podobnost v vedenjskih značilnostih pojavlja predvsem zaradi genetske podobnosti med člani istih družin, zaradi »genov, ki si jih delijo«. Okolje, ki si ga posamezniki v istih družinah delijo, ima zanemarljivo vlogo v razvoju osebnostnih potez in dimenzij ter psihopatoloških značilnosti: pomembnih vplivov okolja na razvoj teh značilnosti si otroci v istih družinah ne delijo.

Zakaj si ljudje, ki živijo v istem okolju ne delijo njegovih vplivov? Okolje sicer pomembno vpliva na razvoj vedenjskih značilnosti, vendar deluje na individualni, ne pa na skupinski ravni – neki vidik okolja ni enak za različne posameznike. Ljudje zaznavajo in si razlagajo objektivno enake ali iste dogodke različno, kar lahko vodi do različnih odzivov na te dogodke in dolgoročno do razlik v vedenjskih značilnostih. Tako lahko npr. sorojenci isto družinsko okolje doživijo različno. Prav tako se lahko starša različno odzivata do sorojencev – svoje otroke obravnavata različno. Do otrok in mladostnikov s težavnim temperamentom se npr. starši odzivajo bolj sovražno kot do prilagodljivih, dobrovoljnih in sociabilnih otrok. Sorojenci torej v istih družinah dobivajo različne izkušnje, pridobivajo pa si jih tudi sami. Eni npr. težijo k vključevanju konfliktov med staršema, drugi se raje umaknejo; eni neprestano sprašujejo starše o stvareh, ki jih zanimajo, drugi so bolj zadržani. Poleg

tega si sorojenci ne delijo izkušenj, ki jih doživijo slučajno. Precejšen vpliv okolja, ki si ga sorojenci ne delijo, verjetno izhaja tudi iz izkušenj izven doma (v vrtcu, šoli, med prijatelji) (Zupančič, 2004).

- A. Razloži, kaj pomeni dejstvo, da deluje okolje na posameznika na individualni ravni.
- B. Glede na znanje, ki si ga pridobil, komentiraj, ali Mašina starša (3. Naloga iz delovnega lista 4102A) res vzgajata svoja dvojčka čim bolj podobno?

6. Spoznanja s področja epigenetike (področje molekularne biologije, ki proučuje, kako okolje vpliva na delovanje in aktivnost genov v celicah in predvsem, na kakšen način se ti vplivi okolja lahko prenesejo na naše potomce) ponujajo nove dokaze o prepletenosti vplivov dednosti in okolja.

Več o tej temi lahko izveš, če prebereš članek Epigenetika – Tudi okolje vpliva na dedne spremembe in si s ogledaš video posnetek Epigenetika enojajčnih dvojčkov na spletni strani YouTube (prispevek je v angleščini).

- A. Napiši svoje razmišljanje o epigenetiki in pomenu razumevanja prepletenosti vplivov dednosti in okolja.

Standard znanja	
Rdeče	Minimalne zahteve, ki so pogoj za oceno 2.
Modro	Temeljne zahteve, ki so pogoj za oceno 3 ali 4.
Zeleno	Višje zahteve, ki so pogoj za oceno 4 ali 5.